

Saksframlegg

Evaluering av utsmykkingsordningen i Trondheim kommune – forslag til justeringer i hht. konklusjoner i evalueringsrapporten

Arkivsaksnr.: 09/7398

Forslag til vedtak:

Formannskapet tar evalueringen av utsmykkingsordningen til etterretning. Formannskapet slutter seg til rådmannens følgende konklusjoner for det videre arbeidet:

1. Trondheim kommune skal i hovedsak benytte kunstneriske konsulenter tilknyttet KORO:s konsulentregister når det er på plass i 2009.
2. Rådmannen skal sammen med relevante fagmiljøer utarbeide kompetansehevende tiltak for kunstneriske konsulenter.
3. Rådmannen skal i samarbeid med Trondheim Eiendom og interne bestillere (Oppvekst og utdanning, Helse og velferd og Byutvikling) tilrettelegge for at kunstnere kan komme tidligst mulig inn i utviklings- og byggeprosjekter
4. Utsmykkingsordningen skal også i fremtiden ha hovedfokus på å utvikle området gjennom permanente kunstprosjekter. Utvikling og utforskning av området gjennom temporære prosjekter bør ivaretas gjennom arrangement som biennaler og lignende.

Trondheim kommune

Saksutredning:

1.0 Saken gjelder

Evaluering av Trondheim kommunes utsmykkingsordning.

2.0 Bakgrunn

Trondheim kommunes utsmykkingsordning ble vedtatt etablert i bystyresak 82/02, og har vært virksom i årene 2003 -2008. Da iverksettingen av en samlet utsmykkingsordning var et utviklingsarbeid skulle ordningen prøves ut i fem år for å siden evalueres. I hht. saken skal evalueringsrapporten legges frem for politisk behandling for evt. endringer og justeringer av ordningen.

Målsettingen med å etablere en ny utsmykkingsordning var å få til en mer helhetlig planlegging av utsmykkingen av de offentlige rommene på følgende områder:

- Utsmykking av bygg og anlegg
- Innkjøp av kunst
- Mottak av gaver i form av kunstverk
- Andre områder f. eks forvaltning av kommunens kunstsamling

Hensikten med en ny utsmykkingsordning var å sette kunstnerisk utsmykking inn i en sammenheng, hvor den blir en integrert del av planlegging for byen som helhet. Følgende faktorer ble vektlagt i utarbeidelsen av den nye modellen:

- En finansieringsmåte som sikrer proporsjonalitet mellom kommunens totale investeringsvolum og investeringene til kunstnerisk utsmykking, og som samtidig hindrer at midlene blir saldert bort, slik tendensen var på 90-tallet.
- En samlet budsjettpost som åpner for større fleksibilitet ved fordeling av midler, og som kan disponeres i tråd med kommunens intensjoner om mer helhetlige løsninger.
- Et samlet ansvar for budsjett og gjennomføring hvor kravet til bestillerkompetanse blir ivare tatt

Etableringen av ordningen ble basert på følgende prinsipper:

A. *Helhet og kunstens kvalitet og plassering i offentlige rom*

- Ordningen skal være innrettet mot å nå kommuneplanens langsiktige mål om høy kvalitet og kunstnerisk utsmykking i det offentlige rom, ute som inne.
- Ordningen skal være fleksibel slik at budsjetttrammer for det enkelte utsmykkingsprosjekt fastlegges på bakgrunn av behovet for kunst i forhold til arkitektur, nære omgivelser og også i en større bymessig sammenheng.
- Det skal være en gjennomtenkt sammenheng mellom valg av kunst, plassering av denne og kommunens planer for utviklingen av byens offentlige rom.
- Det skal legges vekt på nyskaping og kunstnerisk kvalitet i prosjektene som prioriteres.

B. *Organisering og forvaltning*

- Rådmannen v/kommunaldirektøren for kultur skal ha et *overordnet ansvar* for all kunstnerisk utsmykking i Trondheim kommune. Ny rådgiverstilling i fagstab opprettes

Trondheim kommune

for dette formålet.

- På bakgrunn av samråd med øvrige bestillerfunksjoner har rådmannen v/kommunaldirektøren for kultur ansvaret for at det utarbeides årlige planer for bruken av midlene til kunstnerisk utsmykking.
- Utviklingen av utsmykkingsprosjekt skal følge rutinene for gjennomføring av kommunale byggeprosjekt.
- Kunstnerisk konsulent skal oppnevnes tidlig i prosjektens planfase.
- Brukermedvirkning skal sikres i planfasen.

C. Økonomi

- Kommunens samlede investeringsbudsjett legges til grunn for avsetning av midler i en egen budsjettpost til kunstnerisk utsmykking i Trondheim kommune.
- Ordningen skal være åpen for at budsjettmidler kan brukes til samarbeid om finansiering med private eller andre offentlige finansieringskilder.
- Kommunen skal kunne stille som vilkår overfor andre investorer at det skal settes av midler til kunstnerisk utsmykking når kommunen yter tilskudd, eller når private bygger for kommunal drift.
- Kommunale aksjeselskap skal anmodes om å avsette midler til kunstnerisk utsmykking ved egne investeringer, og om å anvende kommunens regler ved gjennomføringen av dette.

3.0 Utsmykkingsordningen 2003-2008

Utsmykkingsordningen har resultert i 127 stk nye utsmykkinger/oppdrag på 95 plasser rundt om i byen, med størst tyngdepunkt i bydelene. Dette har i tillegg til de kunstneriske arbeidene også betydd oppdrag for 127 kunstneriske konsulenter. Kommunen bruker eksterne kunstneriske konsulenter som prosjektledere i alle utsmykkingsoppdrag (samme praksis som staten og fylkeskommunene). Disse er som regel kunstnere. Den høye aktiviteten skyldes i stor grad at kommunen har gjennomført mange byggeprosjekter i denne perioden. Det er i første hånd barnehager, skoler og sykehjem som har fått den største andelen midler til kunst, men det er også brukt midler til større satsinger utendørs. Rådmannen har valgt å prioritere å la alle nybygg innen skole, barnehage og sykehjem få utsmykking, da disse prosjektene vil være med å gi flest mulig av Trondheims innbyggere muligheten til å oppleve kunst, samt bidra til å skape engasjement.

I henhold til bystyrets vedtak ble det avsatt 1,25 % av kommunens totale investeringsbudsjett (med unntak av avgiftsfinansierte investeringer) til kunstnerisk utsmykking hvert år frem til 2007. Fra og med 2007 ble beregningsgrunnlaget for ordningen endret for å redusere kommunens utgifter til investeringer, slik at det nå er 0,7 % av det totale investeringsbudsjettet som går til utsmykking. Budsjettet består av midler til utsmykking av kommunale bygg og anlegg samt midler til innkjøp av kunst. Innenfor rammen kan inntil 25 % hvert år avsettes til prosjekter utenom nybygg/nyanlegg. Disse midlene har gitt kommunen mulighet å gå inn i spleiselag med private utbyggere i større prosjekter som omfatter arealer som kommunen etter ferdigstilling skal overta. I perioden 2003-2008 er det avsatt 66,8 millioner kroner til kunstproduksjon. Normalt avsettes ca. 2/3 til produksjon av kunstverk og 1/3 til kunstneren. Det betyr at ca. 44,5 millioner kroner av midler avsatt til utsmykkingsordningen er gått til næringslivet i form av kontrakter med underleverandører m.m. Til orientering kan også legges til at mer enn halvparten av de engasjerte

Trondheim kommune

kunstnerne er bosatt i regionen. Ordningen har generert kr 4,5 mill. i eksterne midler fra private, staten og næringslivet gjennom ulike støtteordninger samt gjennom spleiselag med næringslivet. I tillegg har ulike samarbeidsprosjekt bidratt med midler i størrelsesordningen kr. 500.000 til utsmykkingsordningen. På grunn av utsmykkingsordningen har kommunen også fått tilført verdier gjennom donasjoner til en verdi av ca. 5 millioner kroner.

4.0 Evalueringsrapporten

Utviklingstjenesten fikk i 2003 i oppdrag av rådmannen å evaluere utsmykkingsordningen.

4.1 Avgrensninger

Evalueringsrapporten (se vedlegg 1) tar i hovedsak for seg målene knyttet til ordningens organisering og forvaltning samt økonomi. Rapporten tar i liten grad opp de målene som omhandler helhet og kunstens kvalitet og plassering i det offentlige rom. Det beskrives som vanskelig å måle hvorvidt kunstverk har høy kvalitet eller er nyskapende slik noen av prinsippene for ordningen er formulert.

4.2 Rapportens konklusjoner

Rapporten konkluderer med at evalueringen har synliggjort en ordning som i stor grad fungerer bra og som åpenbart har hatt en rekke positive effekter.

Rapporten identifiserer også motsetninger knyttet til ordningen samt reflekterer bl.a. rundt kunstens funksjon, eksemplifisert med følgende sitat:

”Utsmykkingsordningen på sitt beste representerer en mulighet til å skape refleksjon over og kanskje også bevegelse i det offentlige rommet. Slik sett kan man si at poenget ikke primært er å forskjønne byen, men å gjøre den mer vital. Hvilket vil si at bygninger og områder preges, påvirkes og kanskje til og med transformeres gjennom kunsten.”

Rapporten konkluderer med at mange av de momentene som påvirker det endelige resultatet ikke kan sikres ved hjelp av direkte styringsgrep og at det til syvende og sist i stor grad handler om god kommunikasjon og personkjerne i stadig nye grupperinger av kunstnere, konsulenter og brukere. Derfor kan en vellykket ordning bare i noen grad vedtas, den må utvikles og øves fram fra prosjekt til prosjekt med de ulike aktørene.

På bakgrunn av samtaler med både de ansvarlige for ordningen og forskjellige kunstnerrepresentanter konkluderer rapporten at følgende kan gjøres for å kvalitetssikre prosessene:

- Rammene som legges for oppdragene bør være så tydelige og forutsigbare som mulig, selv om dette reduserer kunstnerens autonomi.
- Justere praksis slik at både utøvende kunstner og kunstnerisk konsulent kommer tidligst mulig inn i prosessene. Dette etterlyses av både kunstnere, byggherrer og arkitekter, og begrunnes med at det vil gi en bedre integrasjon mellom utsmykningen, tekniske løsninger og de ulike arkitektens løsningsvalg.
- Det bør vurderes å gjøre noe for å øke konsulentenes generelle kompetanse i forhold til deres rolle som prosjektleder/utvikler.
- Et siste punkt tar opp hvordan å ivareta brukernes perspektiv i utsmykkingsprosessen, slik at en unngår situasjoner hvor resultatet blir helt annet enn brukerne hadde forutsett og forventet.

5.0 Vurdering av rapporten

Trondheim kommune

Rådmannen er i stor grad enig i rapportens konklusjoner. Rådmannen mener at en av de viktigste oppgavene fremover blir å utvikle kompetansehevende tiltak for de kunstneriske konsulentene Trondheim kommune benytter, slik rapporten anbefaler.

5.1 Kompetanseheving

Statens organ for kunst i offentlig rom, KORO, har i de siste årene arbeidet med å utvikle en ny ordning for rekruttering og oppnevning av kunstkonsulenter nasjonalt. Bakgrunnen for dette er et stadig økende krav til kunstfaglig kompetanse og prosjektledelse, samt ønsket om åpne og etterprøvbare prosedyrer ved oppnevning av konsulenter. KORO har nå besluttet å opprette et nasjonalt register hvor alle registrerte konsulenter er kvalitetssikret av KORO. I brev fra KORO (dat 21.01.09) står det at registeret vil være på plass i løpet av våren 2009, og at det vil være tilgjengelig for kommunene. Konsulentregisteret vil bli åpent tilgjengelig, og vil dermed bidra til å sikre oppdragsgivere tilgang til kvalifiserte kandidater med god forståelse av oppgavens særlige kunstfaglige utfordringer. KORO presiserer at det vil være en kvalitetssikring om registeret også benyttes der KORO ikke deltar med midler til prosjektene. Rådmannen forslår derfor at Trondheim kommune fra 2009 i hovedsak skal bruke konsulenter fra dette registeret til oppdrag i kommunens regi. I tillegg skal rådmannen - i samarbeide med relevante fagmiljøer - se på muligheten for å utvikle et tilbud til kunstneriske konsulenter med oppdrag for Trondheim kommune med målsetting om å kvalitetssikre prosessen rundt utsmykking av offentlige rom.

5.2 Samhandling med kunstfaglig kompetanse

Rådmannen har registrert betydningen av å komme tidlig inn i prosjektene. Det er en utfordring at kommunen i stor grad benytter totalentreprise, hvilket betyr at prosjektene oftest er ferdig utformet før utsmykkingsprosessene begynner. Dette gjør det spesielt vanskelig å utvikle integrerte prosjekt. For å bøte på dette foreslår rådmannen at både kunstneriske konsulenter og kunstnere skal trekkes tidligst mulig inn i prosjektene.

5.3 Brukernes perspektiv

Rådmannen deler også rapportens oppfatning av behovet for å utfordre til mer refleksjon rundt brukernes perspektiv. Det er generelt viktig å unngå for stor avstand mellom brukernes forventninger og det endelige resultat. Dette handler imidlertid mer om prosess enn om ulike kunstsyn eller smak/behag. Rådmannen mener dette kan bedres gjennom de kompetansehevende tiltakene overfor de kunstneriske konsulentene.

5.4 Temporære kunstprosjekter

Rapporten tar i liten grad opp at rådmannen i de første fem årene har arbeidet med å utvikle og utforske kunnskapen om kunst i offentlig rom. Dette arbeidet har spesielt vært knyttet til mer temporære kunstprosjekter, fordi det er lettere å prøve ut dristige prosjekt når det ikke dreier seg om permanente installasjoner. Dette har gitt kommunen verdifull kunnskap og erfaring om hvilken rolle kunsten kan ha i det offentlige rom og i møte med brukerne/innbyggerne. Det har også vært med på å bidra til å gi Trondheim et omdømme som fremtidsrettet kulturby. Siden det generelle regelverket knyttet til bruk av investeringsmidler i offentlig sektor sier at investeringer må ha en levetid på minst 3 år så er det en utfordring å få til temporære prosjekter. Løsningen i disse prosjektene har vært å lage permanente verk bl.a. i form av fotokunst og filmer fra de temporære prosjektene men på lang sikt vil ikke dette være en god løsning. Samtidig har de temporære prosjektene vært ressurskrevende å følge opp fra kommunens/rådmannens side da majoriteten av dem er av en karakter som trenger tett oppfølging, for eksempel kunst som forutsetter høy grad av involvering fra brukeren/enheten. I Trondheim kommunes handlingsplan for kunst og kultur 2005-2010, er aktivisering av byrom gjennom kunstprosjekter en viktig del av utviklingen av samtidskunsten og alternative arenaer for kunstformidling. Kulturfondet har i de seinere årene bidratt økonomisk til finansiering av forprosjekt til to ulike kunstbiennaler i Trondheim i regi

Trondheim kommune

av hhv. NTNU og TEKS (Trondheim Elektroniske Kunstsenter). Begge disse biennialene har fokus på temporære kunstprosjekter i det offentlige rom. Det vil i fremtiden være naturlig å la disse arrangementene bidra til å utvikle og utforske området kunst i offentlig rom gjennom temporære prosjekter. Trondheim kommune vil da i større grad kunne ha fokus på å utvikle og utforske området gjennom permanente kunstprosjekter. I den grad det blir spørsmål om at Trondheim kommune skal bidra med økonomisk støtte til biennialene er det naturlig å komme tilbake til dette i forbindelse med rullering av handlingsprogrammet for kunst 2005-2008 og i sak om disponering av midler fra kulturfondet i 2009 og 2010.

5.5 Orientering om drift og vedlikehold av kunst

Drift og vedlikehold av kunst er et område som evalueringsrapporten ikke omhandler men som det likevel er hensiktsmessig å nevne i samme forbindelse. Siden oppstarten av ordningen er summen i rådmannens budsjett for drift og vedlikehold av kunst i uterom økt fra kr. 200.000 i 2003 til kr. 700.000 i 2008. Rådmannen arbeider kontinuerlig med å forbedre dette området gjennom utvikling av gode vedlikeholdsplaner og bestillinger i samråd med Trondheim Bydrift, men også i forhold til Trondheim Eiendom som eiere av eiendommene. Rådmannen har endret rutineene siden 2003 gjennom å la kunstnere redegjøre for vedlikeholdsbehovet allerede på skissestadiet. Dette gir oss større mulighet til å ha en løpende oversikt over hva det fremtidige behovet vil være og planlegge uti fra det.

6.0 Orientering om videre utvikling

Det er i evalueringsrapporten nevnt at rådmannen i oppstartsfasen inviterte relevante fagmiljøer til et seminar for å samle seg om noen felles visjoner og strategier for ordningen som helhet. På grunnlag av seminaret ble det utarbeidet målsettinger med strategier for ordningen i perioden 2003-2007 (vedlegg 2 til evalueringsrapporten). På bakgrunn av evalueringsrapporten vil jeg i løpet av våren 2009 invitere relevante fagmiljøer for å drøfte eventuelle justeringer av målformuleringene for en ny periode.

7.0 Vurdering/konklusjon

Trondheim kommune skal i hovedsak benytte kunstneriske konsulenter tilknyttet KORO:s konsulentregister når det er på plass i 2009.

Rådmannen skal i samarbeid med Trondheim Eiendom og interne bestillere (Oppvekst og utdanning, Helse og velferd og Byutvikling) tilrettelegge for at kunstnere kan komme tidligst mulig inn i utviklings- og byggeprosjekter

Rådmannen skal sammen med relevante fagmiljøer utarbeide kompetansehevende tiltak for kunstneriske konsulenter. Disse tiltakene skal også sikre at brukernes perspektiv blir ivaretatt i utsmykkingsprosesser.

Utsmykkingsordningen skal også i fremtiden ha hovedfokus på å utvikle området gjennom permanente kunstprosjekter. Utvikling og utforskning av området gjennom temporære prosjekter bør ivaretas gjennom arrangement som biennaler og lignende med annen finansiering.

Trondheim kommune

Rådmannen i Trondheim, 13.02.09

Elin Rognes Solbu
kommunaldirektør

Ulrika Wallin Johansen
rådgiver

Vedlegg

- Utsmykkingsordningen 2003-2008 - Evalueringsrapport